Nº. 11. Donderdag 8 Augustus 1901. 1ste Jaargang.

OOST EN WEST

Orgaan der Vereeniging.

Verschijnt alle veertien dagen.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . ƒ 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . ƒ 0.10
Dienstaanbiedingen **25 cents** per geheele annonce.

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht,** of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade,** beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdeelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.

Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feest-dagen, van 10—12 en van 2—4 ure open is.

Gewone leden betalen eene contributie van f 1.— tot f 5.—. Zij, die f 5.— en meer 's jaars, of f 100.— in eens betalen, zijn donateurs. De leden kunnen, zoolang er geene afdeeling in hunne woonplaats is, kiezen bij welke afdeeling zij zich willen aansluiten.

Aan de donateurs en aan leden die f 1.50 of meer contributie betalen wordt het orgaan gratis toegezonden.

Ieder lid wekke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geve daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

Mededeelingen.

I. *Van het Hoofdbestuur.*

Van de afdeeling „Nederlandsch-Indië" ontvingen wij het bericht, dat te Weltevreden een informatie-bureau zal worden ingericht waartoe zij, die uit Oost-Indië naar Nederland gaan en ook ouders, die kinderen in Nederland willen doen opvoeden zich zullen kunnen wenden om te hooren tot wien zij zich hier te lande bij „Oost en West" moeten aanmelden, om inlichtingen of hulp te krijgen. Ook wil dit bureau zelf, zooveel als mogelijk is, gegevens verzamelen om directe aanwijzingen aan vertrekkenden te geven voor hotels, pensions, scholen, magazijnen, enz.

De oprichting van dit informatie-bureau zal ons en de afdeelingen in staat stellen, om van hieruit inlichtingen te verschaffen aan hen, die naar aanleiding van de punten 3 en 4 van art. VI onzer statuten hulp vragen.

Als *Secretaris* van de afdeeling Ned. Indië is, na het vertrek van den heer Ch. P. S. Blok naar Pekalongan, opgetreden de heer Th. I. A. Hilgers hoofdonderwijzer te Weltevreden, die vóór de oprichting der afdeeling reeds geruimen tijd als Correspondent onzer Vereeniging werkzaam was.

II. *Van de 4e Commissie.*

In onze Vergadering van 23 Juli werd het besluit genomen, om de Redactie-Commissie van het Orgaan te machtigen het veertiendaagsche blad in een weekblad te veranderen. Het tijdstip, waarop dit het best zal kunnen geschieden werd aan haar overgelaten.

Redenen voor het genomen besluit zijn geweest het steeds toenemend getal leden (thans reeds meer dan 1400) de lagere verzendingskosten, maar vooral de meerdere invloed, die een weekblad zal kunnen hebben, wat betreft de verspreiding van kennis van Indië en het opwekken van belangstelling voor onze koloniën, waarvan het gemis zoo nadeelig inwerkt op den gang van zaken in Oost- en West-Indië en zelfs gevaar oplevert voor de belangen van het Moederland. Dat dit gemis aan belangstelling bestaat, wordt door onze Vereeniging dagelijks ondervonden en is trouwens ook bij de laatste verkiezingen voor de Tweede Kamer weer duidelijk gebleken.

De volksvertegenwoordiging van Oost-Indië in theorie.

In »de Controleur« van 3 Augustus vinden wij een hoofdartikel van den medewerker »Blanda«, die 't een en ander opmerkt naar aanleiding van een stuk in ons nº. 9, getiteld: »Waar een wil is, is een weg« en geteekend v. S.

Op gevaar af, dat de inhoud van ons blad voor een te groot deel wordt gewijd aan opmerkingen over stukken in »de Controleur«, 't geen op den duur niet op den weg van een goed redactioneel beleid schijnt te liggen, zijn wij genoodzaakt den geachten schrijver en medestander op eene vergissing en eene misvatting te wijzen.

Vooreerst de vergissing. Er zijn in de redactie van »Oost- en West« twee personen, die hun naam in initialen met v. S. kunnen aanduiden. De een is de hoofdredacteur van »de Indische Gids«, de ander is de secretaris van de redactie-commissie van *dit* blad. Wie nu een persoon van achter deze initialen wil weghalen en hem bij zijn vollen naam en toenaam aanspreken, stond voor dezelfde moeielijke keuze als de heer Bruis in de *Camera Obscura* bij de deuren Q 4 nº. 33 en Q 4 nº. 34. Zooals men zich herinneren zal, was deze man, die het zoo warm had en zoo ver moest, te bescheiden om het eerste het beste voor den theetuin, dien hij hebben moest, aan te zien. Toch vergiste hij zich. Wij vermoeden in Blanda dezelfde deugd, maar constateeren ook dezelfde vergissing, nu hij in v. S. niet zag het lid der redactie-commissie, wiens naam aan het hoofd van dit blad prijkt, en die toch de eerste was, waarop zijn oog moest vallen.

Na deze opmerking kan natuurlijk niet worden ingegaan op de tegen den persoon en zijn werk gerichte aanklachten, daar de schrijver dezer regelen ze geen van allen op zichzelven kan toepasselijk maken — mir ist ganz tugendlich dabei. Maar voor zoover de woorden van Blanda betrekking hebben op den inhoud van het stuk zelve, kunnen wij het er voor houden, dat de op den heer van Sandick afgeschoten kogels naar ons kamp zijn gericocheteerd.

Daarom het volgende.

Allereerst de herinnering aan het feit, dat wij eigenlijk geen principieel debat voeren. Blanda wil hervorming van de wetgevende bevoegdheid voor Indië, wij hebben ons nimmer daarvan tegenstander verklaard. Het heeft onzerzijds niet ontbroken aan uitlatingen, waaruit men kon afleiden, dat wij in zake de koloniale politiek op een vrij radicaal standpunt staan. Herziening van de Grondwet en van het Reg.-Reglement in de richting, waarin ons bovendien anderen reeds zijn voorgegaan, valt evenzeer in onzen geest als in dien van Blanda. Vandaar dan ook, dat wij in hem, zooals boven gezegd, een medestander zien.

Wat wij echter betwijfelen is dit: of de hedendaagsche theoretische strijd leiden kan tot eene verhaasting van die hervorming, of hij in het belang van Indië is en of de energie, daaraan besteed, niet voor een groot deel is verspild. Wat Blanda van zijn kant opmerkt, komt neer op het uiten van twijfel, of onze koloniale ethiek-prediking, die volgens hem tegenwoordig in de mode zou zijn, van eenig nut is. Niet zoozeer dus het doel als wel het middel vormt het onderwerp van ons geschil.

Die »mode van koloniale-ethiek«, deed ons eenigszins terugdenken aan den tijd vóór de groote fransche revolutie, waarin het tot den *chic* behoorde om in de parijsche salons sentimenteel te klagen over de nooden van den derden stand — wat niet verhinderd heeft, dat zeer weinigen van die weekhartigen hun natuurlijken dood zijn gestorven, toen de storm eenmaal was losgebarsten. Ja, wanneer men ons streven voor een modetje gaat aanzien, dan kan men er niet veel succes van verwachten. Maar dat is niet redelijk. Ons werk is te moeielijk en te ondankbaar, de genoten waardeering te miniem, de inspanning te groot, dan dat ons gezelschap door vluchtige mode-menschjes zou worden gezocht. Men zie ook eens in ons werkplan naar de vele prozaïsche beslommeringen! De lui, die dachten: »kijk, dat »Oost en West« komt in de mode, daaraan moeten wij nu ook eens gaan meedoen!« zijn doorgaans niet voor de derde keer in onze bijeenkomsten verschenen, of hebben één van hunne beloften vervuld. Neen, met onze ernstige eischen komen we niet zóó spoedig in de mode, ons streven vindt zijn steun niet van die zijde.

Of het doel zal treffen? Het is onmogelijk daarover objectief te spreken. Bovendien, wij zijn nog pas zoo kort geleden aan 't werk gegaan en 't is aan den Hollander lastig te zien in hoeverre gij hem hebt warm gemaakt voor een zaak, die hem misschien zijn duiten kan kosten. Zoo nu en dan meenen wij echter door ons spreken, schrijven, tentoonstellen en beredderen een zieltje te winnen en langzamerhand denken wij er te komen. Ten slotte zal, naar onze overtuiging, de Hollandsche natie Indië willen zien en het ziende zich over hare onkunde en onverschilligheid van weleer ontzetten. Dan zal een voornaam gedeelte van ons veelzijdig doel vervuld zijn.

Kunnen nu staatsrechtelijke studies ons daarbij van nut zijn en ligt het op onzen weg om in »Oost en West" de politiek-theoretische vraagstukken te formuleeren en te beantwoorden? Is het debat van heden een werkzaam middel om langs anderen weg tot hetzelfde doel te komen; legt men met zulke beschouwingen eveneens een hoeksteen voor het gebouw der toekomst?

Herinneren wij ons de gezichten goed, dan was Blanda niet aanwezig op de vergadering van het Indisch Genootschap, toen mr. van Deventer zijn visioen van een Kamer voor Indië besprak. Misschien kan het daarom zijn nut hebben hier het kenschetsend woord van niemand minder dan mr. Levy aan te halen, die de quaestie van de hervorming der politieke relatie's met Indië »vooralsnog eene bij uitstek *academische*" noemde. Nu is naar ons oordeel dit woord niet in alle beteekenissen opgevat geheel juist, en wel slechts voor zoover hier »academisch« werd gebruikt in tegenstelling met »van oogenblikkelijk practisch belang." Denkt men bij het gebezigde woord meer aan »wetenschappelijk«, dan kunnen wij dat niet zoo toegeven. Is op ieder staatsrechtelijk terrein het dilettantisme sterk aan 't woord, op Indisch gebied schijnt iedereen mee te willen praten over vraagstukken, die slechts bij uitstekende juristen en politieke specialiteiten thuis hooren. Daarbij komt, dat voor een groot deel de opflikkering van de Indische staatswetenschap en de vlijtige beoefening van het representatie-vraagstuk ook al niet geheel zuiver was en veel te veel onmiddellijk samengehangen heeft met de verkiezingen. Nu de uitslag der verkiezingen eenmaal daar is, gelooven wij, dat die ijver voor een goed deel zal zijn bekoeld en dat bij velen de doofpot klaar staat. Om deze speciale reden zal dus van het wetenschappelijk beoefenen van die vraagstukken weinig kracht uitgaan, al zullen de ervaren mannen en warme enthousiasten, als van Deventer c. s. de zaak niet laten liggen, le combat finira faute de combattants.

Maar daarbij komt dan dat, zooals gezegd, de zaak niet van het minste oogenblikkelijk practisch belang is. Blanda kan evengoed de teekenen des tijds zien als wij, en wij behoeven hem dus zeker niet uit te leggen, waarom van zijne hervormingen in de eerste jaren, neen, decaden, niets zal verwezenlijkt worden. Wij hebben indertijd de brochure van Blanda gelezen, maar hoevelen in den lande hebben haar au sérieux genomen? Welke van onze staatkundige partijen — wij zonderen de socialisten uit — komt voor den dag met een ook maar eenigszins doordacht koloniaal program? En wie durft verzekeren, dat door deze en andere brochures van Blanda en de mannen, die doen zooals hij, de houding der partijen in 1905 in eenig opzicht zal veranderd zijn? Er is geen kijk op!

Daarom kan men thans bezwaarlijk practische waarde hechten aan 't geen nu wordt geprojecteerd en dat misschien nimmer kans op ernstige overweging door de Regeering zal krijgen. Met al die verhandelingen en ontwerpen sticht men evenveel nut als Rousseau met zijn »Projet de Constitution pour la Corse«, waarover veel harde woorden zijn gevallen, dat zijn leven verbitterde en nimmer ook zelfs maar in consideratie kon worden genomen. Alleen op Corsica had men van de geheele zaak niets vernomen.

Met dit alles voor oogen is het moeielijk te begrijpen, waar Blanda eigenlijk heen wil. Is hij van meening, dat de hervorming van de Indische representatie door hem en door ons kan worden doorgedreven? Maar dat is onmogelijk; de Nederlander is nog als diamant voor onze klachten en wil men forceeren — »die 't water in de flesch met eenen slagh wil stouwen, verstortes ongelijk meer dan d'er blijft behouwen«, en met doorslaan maakt men zich slechts ridicuul. Er is dan nog slechts een enkele onderstelling mogelijk n.l., dat Blanda zich voorstelt, dat juist door die staatswetenschappelijke debatten en protesten de sluimerende belangstelling van geheel Nederland voor Indische zaken kan worden gewekt en gevoed. Maar dàn is wat Blanda doen wil slechts een klein gedeelte van het propagandawerk van Oost en West, en, hoewel om 't bovengenoemde niet bijster veel ervan verwacht wordt, maken wij bezwaar de waarde van zulke vertogen tot 't opwekken van de belangstelling van het groote publiek in Nederland geheel en al te ontkennen.

Het komt ons echter voor, dat Nederland voorloopig van deze soort schrifturen en redevoeringen zijn portie reeds beet heeft en aan indigestie zou gaan lijden, wanneer het nog meer daarvan zou moeten

FEUILLETON.

Onze tentoonstelling.

Wij nemen uit het „Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage" over, het volgende artikel van den heer L. Lacomblé.

„De aanhouder wint".

De „minjan", smeulend op een klein vuurtje, deed donkere, aangenaam riekende rookwolkjes naar boven kronkelen; de rook rafelde uiteen en raakte nog even de vorstelijke gebatikte sarong's, de zijden weefsels, de goudweefsels, de eenvoudige katoenen kofoweefsels, in lange banen opgehangen langs de wanden der Gothische zaal en andere zalen van het paleis op den Kneuterdijk, gracieuselijk door Hare Majesteit de Koningin voor eenige maanden aan de vereeniging Oost en west afgestaan.

Het reukoffer was blijkbaar aan de goede geesten welgevallig, — kort daarop vulden de zalen zich met genoodigden, die in ruimen getale waren opgekomen, onder wie hooge autoriteiten uit den lande, bekende mannen der wetenschap, journalisten, belangstellenden uit den aanzienlijken stand, vrouwen en mannen. Een hartelijk woord van welkom werd tot de genoogdigden gesproken door de zoo ijverige presidente van Oost en West, die daarmee de 3de tentoonstelling van Indische kunstnijverheid opende, en zeker wel de belangrijkste, de op de meest intelligente wijze georganiseerde, de meest sympathieke misschien; de tentoonstelling van de producten van den arbeid der vrouwen van onzen Oost-Indischen Archipel.

Eerbied voor de Indische vrouw, wier noeste vlijt, wier aangeboren kunstsmaak en intelligentie werken heeft gewrocht van zoo bijzondere geestesgave getuigend; eerbied voor die eenvoudige, vaak miskende, die zich op deze tentoonstelling aan onze Hollandsche oogen heeft geopenbaard, die haar ziel daar ontsluit en opent als een wondermooie, exotische bloem, om ons van de schoonheid er van te doen genieten.

De Hollandsche gasten schuifelden voort in de zalen, bewonderden de kunstwrochten, die overal de oogen toespraken in verschillende kleurentaal, verschillende gemoedstoestanden vertolkend, getuigend van verschillende levensomstandigheden en levenseischen, die weelde of eenvoud aan den mensch stelden.

En langzaam verdwenen weer de gasten; maar enkelen bleven nog. Dàar in de groote zaal wachtte nog een verrassing. Op een lange mat, op den grond uitgespreid stonden twee tampa's, platte schalen van bamboe vezels gevlochten, wàar, op gedroogde pisangbladeren, een door kurkuma geelgekleurde puddingvormige klomp rijst geheimzinnig stond te wachten, te midden van allerlei anderen ingredienten.

Tusschen die twee schalen een derde schaal, de „kembang ramping" met bloemblaadjes en fijngesneden pandanbladeren, in het midden waarvan een kleinere schaal met welriekende „boreh", een gele zalf, waarmede de Javaansche bruiden borst en gelaat kleuren. Hier en daar lag een dieprooden „kembang spatoe", uit wier bloembaden een kleurstof bereid wordt, aangewend bij het kleuren van puddings en geleien en o gruwel, ook gebezigd voor schoensmeer, door de Europeanen natuurlijk. Verder ontbraken niet de gendie's, de poreuse Indische waterkruiken, veel overeenkomst vertoonend met de Spaansche „porones", waardoor het water zoo heerlijk koel gehouden wordt, waardoor het water kan ademen, zooals de Javaan het zoo schrander uitdrukt en dat door het tuitje met een fijn straaltje in de keel gegoten wordt.

Doch waartoe die disch? Het was de „Sedekah" of het offermaal, in Indië een heilig gebruik bij de bevolking, wanneer er een gewichtige gebeurtenis plaats heeft, waarbij dan gewoonlijk een priester tegenwoordig is, die gebeden prevelt. De aanzittenden gebruiken slechts een weinig van het maal, daarbij uitgaande van de onderstelling, dat de geesten reeds voldaan zijn door de essence, die zij waarschijnlijk in zich opnemen, door den reuk, dien de gerechten verspreidden (gelukkige geesten, die zich met zoo weinig tevreden kunnen stellen.) Het restant „brekat" genaamd, wordt door de aanwezigen mede naar huis genomen.

De nog op de tentoonstelling vertoevende genoogdigden gebruikten nu inderdaad ook iets van de gerechten; eerst zag ik in dit alles slechts een verschijnsel, iets vreemds, dat ik niet begreep; maar op eens daar dacht ik aan al die Indische vrouwen, wier werk ik voor mij zag hangen aan de wanden. Daar zag ik de warme, rossig-bruine Madoera batiks, de glanzende bebloemde zijden Tjindé's, de hartstochtelijk kleurige weefsels van Bali en Lombok, de goudfonkeling van de weefsels van Sumatra's Westkust, het sombre diepe accoord van de weefsels van de Bataklanden, de schitterende zijden weefsels van Atjeh.

De vervaardigsters van al die kunstwerken waren alzoo de geesten, ter wier eere een „sedekah" gehouden werd, want zij toch waren dàar aanwezig in haar werk, dat reflexbeeld van hun geestesleven, waarin zij de nuanceeringen van haar gevoel hebben overgebracht op de zijden en katoendraden, die zij ineen weefden tot hechte lichaamsbekleedingen en schitterende pronkgewaden. De Europeesche vrouwen, die de „sedekah" hadden toebereid, hadden in den geest gehandeld van haar Indische zusters door een gebruik in eere te houden, dat zij van hen in het zonnige Oosten hadden overgenomen, tegelijk met het daaraan verbonden bijgeloof.

Deze „sedekah" zou geluk moeten aanbrengen, in dien zin, dat het doel werd bereikt, dat die tentoonstelling beoogt: belangstelling voor Indie en zijn bewoners op te wekken, belangstelling voor een bevolking waaraan, wij zooveel te danken

verduwen, terwijl van het voorgezette nog slechts o, zoo weinig werkelijk is opgenomen. Daarom wilde het ons wel eens verdrieten wanneer wij, die aan alle kanten, voor alle onderdeelen van het werk, handen te kort komen, moesten zien hoe de mannen, waarop wij gerekend hadden, elkander onderling in theoretische redetwisten geheel in beslag namen en wij hen daarom missen moesten voor het langzame, maar zekere werk van iederen dag, hier te lande, niet minder ginds over de zee.

Mr. G. VAN SLOOTEN Az.

NIEUWSTIJDINGEN.

De verjaardag van H. M. de Koningin-Moeder werd door gansch het land met oprecht enthousiasme gevierd. In den Haag vooral is op zoo'n feestdag de vreugde groot en 's avonds lokken vuurwerk en illuminatie duizenden bezoekers.

Vóór onze lokalen Heerengracht 4 brandde in sierlijke letters het door mr. G. van Slooten ontworpen opschrift „Oost en West-Indië" ten bewijze, dat ook onze Vereeniging zich gaarne aansluit bij de hulde, gebracht aan eene zoo verdienstelijke en zoo sympathieke Vorstin.

* *
*

De nieuwe Ministers hebben op 1 Augustus hunne functie aanvaard. Wij begroeten in den opgetreden Minister van Koloniën Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck een onzer ijverige medeleden van „Oost en West".

* *
*

Wilhelminaschool. — In de Javasche Courant van 28 Juni is het reglement opgenomen van deze school, die volgens art. 1 dienen moet:

1°. voor alle jongelieden, die nuttige kennis boven die van het lager en buiten het hooger onderwijs wenschen te verkrijgen, met inbegrip van hen, die zich wenschen voor te bereiden tot eene betrekking bij den handel;

2°, voor hen, die zich de bijzondere practische en theoretische kundigheden willen eigen maken, noodig voor de uitoefening van sommige betrekkingen van technischen en industrieelen aard.

Wij komen in een volgend nummer op deze school terug.

* *
*

Verhooging der capaciteit van bergspoorwegen in Nederlandsch-Indië. — Onder dezen titel komt in „de Ingenieur" van 3 Aug. een artikel voor van den ingenieur A. Schnetlage, dat tot de bevordering van Java's welvaart kan bijdragen. Wij vestigen daarop de aandacht van bevoegden.

* *
*

De Coppename-expeditie zal, nu de leider te Paramaribo is aangekomen, spoedig vertrekken. Men denkt de bronnen van de rivier in het land achter de Raligh-vallei op te sporen, maar weet volstrekt nog niet wat men vinden zal, wouden, rivieren, gebergten, alles is mogelijk. Ook al iets, wat weinig pur-sang Nederlanders vermoeden, die totale onbekendheid van het binnenland der kolonie Suriname, waar nog nimmer een Europeaan geweest is en alles evenzeer terra incognita is als de landstreken in het hartje van Afrika!

* *
*

Het entrée voor de Indische tentoonstelling te Amsterdam is thans gereduceerd tot 50 cents.

* *
*

De afdeeling Meester Cornelis van den „Indischen Bond" heeft de volgende motie met algemeene stemmen aangenomen:

De afdeeling enz.

overwegende dat de Heer H. H. van Kol de eenige afgevaardigde van de Tweede Kamer is geweest, die bij herhaling zijn stem heeft doen hooren ter bepleiting van het waarachtig belang van Nederlandsch-Indië;

verzoekt het Hoofdbestuur om officieel zoowel dezen afgevaardigde als den „Indischen Bond" geluk te wenschen met zijne herkiezing tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

* *
*

Op 1 Augustus is de Curaçaosche muntwet in werking getreden en is al het vreemde zilvergeld, waarmede de kolonie overstroomd was, in den ban gedaan en tevens de koers van den Curaçaoschen gulden op 94 cent vastgesteld. Menigeen, die veel van die Engelsche, Portugeesche, Belgische, Italiaansche, Spaansche, zelfs Grieksche geldstukken in zijn bezit had en er zich niet tijdig van heeft kunnen ontdoen, zal er aardig wat schade bij lijden.

* *
*

De regeering heeft thans den resident van Semarang gemachtigd te beschikken over f 206,500, voor den aankoop van Sayon rijst tot leniging van den nood der bevolking van de afdeeling Djoewana.

Demoralisatie of Degeneratie van den Javaan.

Uit het „Soerabaiasch-Handelsblad" nemen wij het ondervolgende over, geschreven naar aanleiding van *Abdul Rivai's* artikel in ons no. 6 van den 30 Mei j.l.:

„In *Oost en West* vonden wij van de hand van den te Amsterdam wonenden dokter djawa Abdul Rivai — ook als journalist niet onbekend — een artikel, dat verdient gelezen en besproken te worden.

Abdul Rivai spreekt van demoralisatie van den Javaan als oorzaak van zijn achteruitgang. De „Uitlanders", nl. Europeanen, Chineezen en Arabieren, overvleugelen hem, zijn intellectueel zijn meerderen, winnen het verre van hem in den strijd om het bestaan. De minachting der Europeanen, de geringschatting der Vreemde Oosterlingen, de weinige waardeering van hun arbeid werken als factoren die den Javaan neerdrukken, hem onbekwaam maken tot het voeren der economische concurrentie. Vroeger was dit anders: het is derhalve zaak te onderzoeken in hoever de schuld ligt aan den overheerscher.

Indien Abdul Rivai gelijk heeft, wordt voor de zooveelste maal het bewijs geleverd dat de achteruitgang van een volk oorzaken heeft die ontspruiten aan de ziel der individuen, dus van binnen komen en niet van buiten. De menschengemeenschap blijkt overal beheerscht te worden door dezelfde wetten.

Nieuw is de uitspraak, dat de Javaan gedemoraliseerd is, niet. Misschien ware het beter te spreken van degeneratie, zooals professor Veth het doet in zijn standaardboek. Geen volk verdraagt ongestraft eenige eeuwen van dienstbaarheid. Slechts de vrijheid of het ideaal der vrijheid houdt een natie staande en stoot haar op „in de vaart der volkeren."

Nu mist de Javaan de vrijheid en, helaas! ook het ideaal der vrijheid. Enkelen mogen het voor oogen houden, bij het overgroote deel van Java's bewoners verstikt berusting het embryo van het ideaal. Apa boleh boeat, kita orang djawa..... „Het zal wel altijd zoo blijven".

Neen, het moet niet altijd zoo blijven. Gelukkig begint de koloniale staatkunde het exploitatie-karakter te verliezen en wordt zij meer en meer doordrongen van het beginsel dat haar achterlijke pupillen intellectueel en moreel moeten worden opgeheven: de „ethische richting" dezer politiek breekt zich baan. Het strekt onze Indische regeering tot eer dat zij deze richting naarstig volgt en naarstiger zou volgen, indien het willen niet afhankelijk was van financieel kunnen. Zoo hebben wij de overtuiging dat een ernstig woord in dezen zijn weg zal vinden.

Vóór wij echter Abdul Rivais betoog volgen, zij opgemerkt, dat de achteruitgang van den Javaan niet enkel een ethisch, maar ook een zuiver economisch proces is. De stelling, dat een overheerscht volk op beiderlei gebied terugglijdt, kan haast niet meer worden bestreden. De armoede van den Javaan is zelfs in hoofdzaak een economische noodzakelijkheid. Zijn rijkdom, d.i. het kapitaal in den bodem van zijn land, wordt gedeeltelijk geëxploiteerd door anderen, door Europeanen die voor zes tienden in de traditioneele „villa te Velp" hun illusie vastleggen. Weliswaar — en het is goed dat onze Buitenzorgsche bestuurders dit weten — vormt zich hier te lande meer en meer een kern van blijvers, maar dit verhindert niet dat een groot deel van Java's rijkdom het land uitgaat, in den vorm van pensioenen, dividenden, spaargelden enzoovoort. Het is niets nieuws wat wij hier opmerken: het is zelfs gebruik geworden van een jaarlijksche drainage te spreken, maar het dient hier herhaald ter staving van onze bewering hierboven.

Intusschen is het ethisch proces, waarop Abdul Rivai de aandacht vestigt, inderdaad van groote beteekenis. Zeker, de Javaan degenereert, „in toenemende mate van geslacht op geslacht." En middelen moeten worden beraamd om deze degeneratie te keeren.

Deze middelen te beramen, is niet moeilijk. Wél is het moeilijk ze toe te passen.

Beter onderwijs, roept Abdul Rivai. „Zoolang de zielsdegeneratie nog niet geheel is gerestitueerd", verklaart hij, „zullen noch de Solovallei-irrigatie, noch de opiumregie, noch de gouvernementspandhuizen, noch de afschaffing van de heerendiensten de welvaart op Java terugbrengen, daar het Javaansche volk door den hem toegebrachten moreelen slag niet in staat is, mede te werken tot het bereiken van het daarmede beoogde doel."

Dat men zich toch hoede voor overdrijving. Abdul Rivai, uitgaande van de onzuivere praemisse dat de achteruitgang van den Javaan een ethisch verschijnsel is en niet tegelijk een economisch, komt tot een onjuiste conclusie die, vóór wij het betoog voortzetten, moet bestreden worden. Wel degelijk zullen de Sollovallei-irrigatie, de opiumregie, de pandhuisregie en een doelmatige afschaffing der heerendiensten het hunne doen om de degeneratie tegen te houden.

Maar laat ons terugkeeren tot de andere middelen. Richt het oog op Japan, zegt Abdul Rivai, en zorg als dit land voor een opleiding van jongelieden in Europa. Stel vele inlanders, die reeds eenige jaren in de Inlandsche maatschappij hebben meegeleefd en aanleg en vlijt voor de studie getoond hebben, in de gelegenheid hun kennis in Holland te vermeerderen.

In het algemeen dus, laat de overheerscher zorgen, dat de Inlandsche ambtenaren intellectueel en moreel sterk gemaakt worden door een verblijf in een Westersch land, op royaler wijze intusschen dan de Brit in dezen zijn belofte nakwam. Dit zal terugwerken op den minderen Javaan én direct, doordat de ambtenaren beter hun roeping zullen begrijpen, én indirect, doordat zij van de Inlandsche talen cultuurtalen kunnen maken. Thans is de tegenwoordige Javaansche literatuur gelijk aan die van vóór den tijd dat de blanke overheerscher Java cijnsplichtig maakte. De taal is de ziel van een volk; maak die breeder en sterker en edeler, en ook de volksziel zal breeder en sterker en edeler worden.

Hier wordt een hooge gedachte ontvouwd die wij aanvaarden.

Echter is het zenden van Indische ambtenaren naar Holland niet het eenige middel tot keering der degeneratie. Want het zal slechts op beperkte schaal kunnen worden toegepast. Andere middelen zijn, dat hier in 't land scholen worden gesticht, waar de Inlander zijn weten kan verruimen en zijn kunnen vervolmaken; verder dat in den arbeid van den Javaan meer belang worde gesteld, door het arrangeeren van tentoonstellingen en het toekennen van bekroningen. En negatieve middelen kunnen zijn het verwijderen of houden van het Chineesche en Arabische element uit de desa: niet ver van onze woonplaats, in de Tengger, ziet men den Inlander, die daar vrij van Chineeschen invloed is, als een heel ander mensch met eenige energie en initiatief.

Méér in bijzonderheden te treden is zeker overbodig. Dat de regeering haar aandacht schenke aan de stem van den ontwikkelden en denkenden Javaan, die het geluk beoogt van zijn mishandeld volk.

TJIBODAS

zijn BERGTUIN en OERWOUD.

(*Vervolg en slot*).

Een geheel andere plantenwereld vertoont zich daar, de wilde pisang, de gemberboomen, de canna van onze tuinen; nog hooger verschijnt de Javaansche alpenroos (Rhododendron retusum) met vuurroode bloemen. Overigens is het oerwoud arm aan bloemen, zelfs de orchideeën zijn bloemloos. Het meest ziet men nog een aardige, roode balsamine, waarvan de kleur lichter wordt, naarmate zij hooger op den berg bloeit.

Een der meest opvallende kenmerken van het oerwoud is zijn schat van cryptogamen, (woekerplanten), bij iederen stap ontmoet men massa's varens, champignons, paddestoelen, mossoorten. De eerste rol onder deze planten speelt de varen. Bijna alles wat deze soort op aarde wonderbaars voortbrengt, vinden wij in het woud van Tjibodas en wel in zulk een kolossale hoeveelheid dat de meeste andere planten daarbij terug treden. Boven allen schoon is de varenboom, die hier in den eeuwig vochtigen grond van de Gedeh tot volle ontwikkeling komt. Zijn stam bereikt een hoogte van 5—15 Meter; zijn kroon bestaat uit een 20 à 30-tal langgesteelde, machtige veerbladeren. Staat men er onder dan schijnt men door een fijnen teergroenen sluier te zien; als een briesje echter de fraaie bladeren heen en weer beweegt kan men zich verbeelden dat de schoone Dryade van de varen ons koelte toewuift.

Nooit echter is de varenboom poëtischer dan in het zilverlicht der maan, als haar doode bladeren en takken als lange sluiers van haar kroon schijnen neer te vallen.

Een eigenaardige, zeldzame varensoort, die ook aan het bosch van Tjibodas zijn karakter verleent is de vogelnestvaren (asplenium nidus avis). De trechtervormige kroon bestaat uit talrijke tongvormige bladeren, die over de 2 M. lang zijn, in sierlijke bogen opstijgen en zich dan naar beneden buigen. In dien trechter verzamelen zich dan regenwater en afgevallen bladeren der boomen. In den vetten grond huizen tallooze insecten, spinnen, duizendpooten en kolossale regenwormen; ook andere varens stijgen er uit op en maken den vogelnestvaren tot het middenpunt van een klein bosch.

Onoverzienbaar talrijk zijn ook de mossoorten, de boomen gaan er geheel onder bedekt, maar ook de bladeren der meeste gewassen worden er mee overwoekerd en vallen dikwijls als ruige baarden daarvan af.

Slechts met het microscoop is het mogelijk de verschillende soorten van mossen, paddestoelen die zich in de tallooze gaten der stammen en wortelen van boomen en varens hebben genesteld te onderzoeken en te bestudeeren. Een enkele boom uit het oerwoud herbergt een volledige Flora, die op haar beurt weer gastvrijheid verleent aan een even rijke Fauna, samengesteld uit wel honderden soorten van insekten, spinnen, wormen, slakken enz.

Geheel verschillend van de Europeesche wouden, waar de grond meest kaal en ledig is, wordt het „onderhout" van het tropische oerwoud een ondoordringbare wildernis, waarin meer dan duizend verschillende planten over en door elkander groeien, iederen kubieken meter ruimte bemachtigend. Onder op den bodem, tusschen de struiken en stammen en hoog boven in de kronen der boomen is elk plekje gevuld.

Hier heerscht voorzeker het „horror vacui" afschuw van het ledige; oorzaak hiervan is het minder dichte gebladerte van de boomen, dat aan de zon gelegenheid geeft haar stralen loodrecht in het woud te doen dringen. Hierdoor heerscht in de meeste tropische bosschen niet dat „diep donker" waarvan in poëtische beschrijvingen zoo dikwijls sprake is, maar eerder een eigenaardig „half donker" samengesteld uit duizenden kleine lichtstralen, die tusschen de boomen, takken en bladeren hun weg tot den bodem vinden.

Een andere, groote rol spelen in het landschap van het oerwoud de „lianen", die zich aan de boomstammen hechten, langs hen heen omhoog stijgen, steeds klimmen en ranken, zich om hen slingeren als wilden zij hen in hun omhelzingen verstikken.

Op duizelingwekkende hoogte ontwikkelen zij eerst hun bladeren en bloemen, zoodat de beschouwer, die onder hen staat nauwelijks onderscheiden kan of zij den boom of den lianen toebehooren; hun stammen zijn kaal maar dikwijls dicht begroeid met mos, varens en andere planten, zij hebben een omvang van 20—30 cM. en bereiken dikwijls 100 M. hoogte.

Toch slingeren zij zich in koene bogen van den eenen boom naar den andere en omwinden ze spiraalvormig als waren zij dunne klimopslingers; soms zijn deze guirlanden van lianen verward met vogelnestvarens of bloeiende orchideën en vormen dan de heerlijkste versiering van het woud; apen klampen er zich aan en volbrengen zoo een waren koordendanserstocht door het woud.

Daar de stammen der lianen meest hol zijn, bevatten zij vele met frisch drinkbaar water gevulde pijpen; uit een stuk van ongeveer 2 M. lengte en 6—8 cM. dikte kan men ongeveer een liter goed, bacterievrij drinkwater verkrijgen.

Door de vele regens in het gebergte is het oerwoud zeer waterrijk; 's avonds verdampt het gevallen water en 's morgens drijft het bosch in den dauw, en wie door het dichte onderhout gaat is binnen weinige seconden doornat.

Onder de vele tochtjes door Haeckel in den omtrek gemaakt was een der aangenaamste die naar de watervallen van Tjiboeroen aan den voet van den Pangerango. De drie watervallen die in dit dal over de rotsen bruisen, liggen in een verrukkelijke lijst van wilde boomen en prachtige varens terwijl bruine en zwartgroene heesters de rotsen en boomstammen bedekken. In ongeëvenaarde weelde gedijen de planten onder de voortdurende besproeiing van het neerklaterende water.

Aan weerskanten der cascaden stijgen de donkergroene hellingen van den Pangerango omhoog. Niets stoort de diepe eenzaamheid van het oord dan het eeuwig klateren der beken en het poëtische ruischen der watervallen; slechts nu en dan weerklinkt de schreeuw van een eenzamen vogel of de schelle roep van den Oa den grijzen, Javaanschen menschaap.

Hier groeien ook prachtexemplaren van de roode kannenplant (nepenthes metaphora). Ieder blad loopt uit in een sierlijk, met een deksel gesloten kannetje. Insekten, die onvoorzichtig in de kan dringen, komen er niet gemakkelijk weer uit en verdrinken in het vocht, dat zich daar binnen heeft opgehoopt.

De Nepenthes behoort tot de merkwaardige groep der „insekten etende planten" en onderscheidt zich door haar prachtige kleur: donker purperroode en bruine plekken op licht gelen in fijn lichtgroen en rose overgaanden ondergrond.

Behalve de bovengenoemde wilde apen is het tropische woud arm aan groote zoogdieren — de koningstijger en rhinoceros, die zich vroeger in den omtrek van den Gedeh ophielden, zijn verdwenen en hebben zich in meer ontoegankelijke streken teruggetrokken. Men vindt er niet veel meer dan eekhoorntjes, marters, herten, wilde zwijnen en stekelvarkens. Doch het is een zeldzaamheid als men ze te zien krijgt.

Vogels hoort men meer dan men ze ziet, doch slechts 's morgens vroeg; over het algemeen is het zeer stil in het oerwoud. Zelfs de insecten zijn er lang zoo luidruchtig niet, als in het 1000 Meter lager gelegen Buitenzorg; over het algemeen is de dierenwereld in het westelijke gedeelte van den Maleischen Archipel niet zoo rijk vertegenwoordigd als in het Australische, oostelijke deel.

De wonderbare eenzaamheid van Tjibodas, het ongestoorde leven in het stille oerwoud, de opwekkende en interressante studie zijner voortbrengselen in het laboratorium, het verkwikkende, koele klimaat, het heerlijke uitzicht op de groene dalen en de blauwe bergen, het gemakkelijke en aangename leven in het stationsgebouw en — de goede tafel door de Javaansche kokkie (kookster) van Prof. Treub toebereid — voor wie de Fransche keuken evenmin als de Indische rijsttafel geheimen bezat — maakten het verblijf in het „Oerwald-paradijs", zooals hij het noemde, voor onzen Duitscher tot een hoogst gelukkigen tijd.

Het was dus met een zeer dankbaar hart dat hij, na er tien aangename dagen te hebben

---

hebben, die ons zooveel heeft geschonken van haar rijkdommen, dat zij ten slotte zelve arm is geworden. Belangstelling, waardoor het mogelijk zal worden lotsverbetering te brengen onder de bevolking van daar ginds, opdat haar natuurlijke geestesgaven niet verstompt worden door de ontbering en dat welvaart de voedende kracht zal worden van haar rijk aangelegde natuur, die in dat weelderige Oosten er slechts naar hunkert om voort te brengen.

En deze sedekah zal geluk brengen; groot zal de belangstelling zijn van de menschen, die komen zien, velen zullen komen om de kunstwerken te bewonderen van die eenvoudige vrouwen, wier namen voor eeuwig verborgen zullen blijven achter de anoniemiteit; maar die daarom des te hooger zullen stijgen in onze appreciatie.

Voor en aleer wij tot de bespreking van het werk meer in het bijzonder zullen overgaan, nog een enkel woord over de samenstelling van de tentoonstelling. Zij bevat Oost-Indische weefsels, Javaansche batiks en oud-Indische meubelen. Men is uitgegaan van de gedachte om zooveel mogelijk de producten uit verschillende gewesten tot afzonderlijke groepen te brengen, waardoor een duidelijk overzicht verkregen wordt van hetgeen in zulk een gewest voortgebracht wordt; tevens stelt ons dit in staat te vergelijken, de eigenaardigheden en bijzondere gaven van de verschillende bevolkingen op te merken.

Zoo bevat de hoofdzaal de heerlijke zijden weefsels met gouddraad van Atjeh, de warmgetinte weefsels van Sumatra's Oostkust, de aangrijpende, somber gekleurde weefsels van de Batakkers, de goudfonkelende weefsels van Sumatra's Westkust, de dartele weelderig gekleurde weefsels van Bali en Lombok, de streng eenvoudige weefsels van Zuid-Celebes, met op de natuur geïnspireerde kleuren. Voorts een verzameling van rijkgebloemde zijden Tjindés, een collectie batiks uit verschillende gewesten van Java: Preanger, Pekalongan, Semarang, Lasem, Soerabaja, Madoera en Banjoemas. In de daarop volgende doorgang naar de witte zaal, sterk gekleurde weefsels uit Palembang, de hoogst belangrijke stemmige Timorgroep, de streng gestyleerde weefsels van de Dajakkers, de frissche groep van de kofoweefsels der Sangir en Talaoet-eilanden, de helkleurige weefsels der Lampongs en van Bengkoelen, de misschien niet zoo belanrijke groep van West- en Midden Java. Dan ten slotte de witte zaal, waar een prachtige collectie batiks der Vorstenlanden het oog blijft boeien en op inderdaad vorstelijke wijze ons toespreekt in deftige, eenvoudige, klankvolle taal, veelzeggend met weinig woorden.

En tot wegwijzer in deze verzameling van bijna 700 nummers, voor velen een „terra incognita", een uitstekend bewerkte catalogus, die antwoordt op alle vragen, met een vooral uit een wetenschappelijk oogpunt belangrijk voorwoord en met voor den leek in flinke omtrekken aangegeven beschouwingen over de afzonderlijke groepen, die vooral voor nietzienden van veel nut kunnen zijn en zelf zienden de oogen nog meer zullen openen. Rouffaer, de bekende schrijver van het groote werk over Batikkunst op Java, bewerkte dezen uitstekenden catalogus en bewees daarmede den bezoeker van de tentoonstelling een onschatbaren dienst. De methode in deze tentoonstelling gevolgd: *het schoone te doen zien op systematische wijze*, waarop de heer Rouffaer in zijn voorwoord klemlegt, is hier volkomen bereikt.

Ook zij hier een warm woord van dank gegebracht aan de leden der 5e commissie van Oost en west, die deze tentoonstelling organiseerden, en daarvoor tijd noch moeite gespaard hebben om alles te rangschikken, en tot zulk een schitterend geheel te doen geraken. Onder de zeer te waardeeren leiding van den heer Zilcken, zeer ijverig gesteund door de damesleden, wier anoniemen arbeid ik hier 'n eerbiedig saluut breng; gesteund door de werkzame presidente der vereeniging is iets goeds tot stand gekomen. Zij hebben door dezen arbeid een waardige hulde gebracht aan de Indische vrouw. Moge de genomen moeite beloond worden door warme belangstelling van het Hollandsche volk, dat door trouw en veelvuldig bezoek een zedelijken steun zal zijn voor de vereeniging Oost en West. Bovendien zal de aanblik van zooveel schoons de genomen moeite rijkelijk vergoeden.

doorgebracht, waarvan door hem geschilderde aquarellen de herinnering zouden levendig houden — den 8n Januari afscheid nam van het hem zoo lief geworden plekje.

Wie echter blijde waren — de meegebrachte bedienden en koelies, die zeer ongaarne in het gebergte vertoeven, niet alleen, omdat zij het er bitter koud hebben en bijna bevriezen, maar ook uit vrees voor de booze geesten, die volgens hen het oerwoud bevolken.

In Sindanglaya scheidden de geleerden; de heer Treub om naar Buitenzorg terug te keeren, Ernst Haeckel om van het spoorwegstation Tjandjoer zijn reis door de Preanger Regentschappen naar Midden-Java te beginnen.

MELATI VAN JAVA.

Het Bondsblad over Decentralisatie en Zelfbestuur.

In ons vorig blad werden de namen vermeld van de in het Hoofdbestuur gekozen leden en gaven wij onze ingenomenheid te kennen met den hoofdinhoud van het program, waarmee het zijn moeielijke taak heeft aanvaard.

Uit de daarna door ons ontvangen nummers van het Bondsblad blijkt, dat in den eigen boezem der Vereeniging het vertrouwen nog niet algemeen is; eene minderheid vreest Regeeringsinvloed en daardoor nadeel ten opzichte van het doel, waarmee de Bond werd opgericht; wij vertrouwen echter, dat de toekomst leeren zal, dat die minderheid in 't ongelijk is. Zijn er onder de mannen, die thans gekozen werden ook al eenige, die niet in Indië werden geboren, ook aan hen kunnen de belangen der *blijvers* en der Indiërs gerust worden toevertrouwd, nu zij het mandaat hebben aanvaard, om te werken en zoo noodig te strijden voor Oost-Indië's voorspoed en toekomst.

In het Bondsblad no. 169 komt een hoofdartikel voor over *decentralisatie en zelfbestuur*, dat wij ter wille van onze lezers, niet-leden van den Bond, hier in zijn geheel overnemen:

„Wanneer wij de geschiedenis der voornaamste koloniën raadplegen, dan zien wij, dat zij zich geleidelijk zoo ontwikkelden, dat zij langzamerhand in zake regeering den steun van het moederland leerden ontberen, om eindelijk geheel op eigen beenen te kunnen staan. Het naburige Australië levert het jongste ons bekende tafereel uit die koloniale geschiedenis: het heeft zijn eigen parlement, zijn eigen regeering erlangd onder suprematie van het moederland, van Engeland. En de Engelsche koloniën ten westen van ons leveren het voorbeeld van een overgangstijdperk; ruim 30 jaren geleden werd in Engelsch-Indië de decentralisatie van Bestuur ingevoerd, die op hare beurt weer leiden zal tot zelfbestuur, ongeveer op gelijke wijze als in Australië.

En in Nederlandsch-Indië? Sinds ongeveer 50 jaren is men het er over eens, dat decentralisatie ook hier gewenscht is, maar nog altijd laat de invoering er van op zich wachten. In 1893 werd een aannemelijk voorstel ingediend door den Minister van Koloniën Mr. van Dedem, maar in 1894 moest die Minister, of liever het geheele Kabinet aftreden en het voorstel ging in de doos zonder door den opvolgenden Minister, Mr Bergsma, daaruit te voorschijn te worden gehaald. Ook deze Minister trad weer af, om plaats te maken voor den heer Cremer, die met een ander voorstel tot decentralisatie voor den dag kwam. Wij hebben in de nummers 132 en 133 van het Bondsblad dit laatste voorstel besproken naar aanleiding van een artikel van Mr. C. Th. van Deventer, wij zullen dus niet verder in bijzonderheden dienomtrent treden. Nu heeft ook dit Ministerie zijn ontslag ingediend en de heer Cremer zal hoogstwaarschijnlijk door een anderen Minister van Koloniën worden opgevolgd. Wat zal het lot zijn der decentralisatie-plannen? Niemand zal voorshands daarop een antwoord kunnen geven, wij zullen als altijd kalm moeten afwachten, wie tot opvolger van den heer Cremer zal worden benoemd; daarna wordt er omtrent die plannen misschien eenig licht ontstoken.

Wij hebben reeds vroeger als onze meening uitgesproken, dat de toestand zooals die nu is, op den duur onhoudbaar zal blijken te zijn. Al komen er ook een paar Indische specialiteiten in de nieuwe Tweede Kamer, dan wint Indië daarbij direct niets, al zijn die specialiteiten nog zoo knap en al kunnen zij praten als Brugman. De Tweede Kamer in haar geheel is totaal onbekend met Indische nooden, Indische behoeften en Indische toestanden: onbekend maakt onbemind. Daarenboven is hare taak in de laatste jaren zoo veelomvattend geworden en heeft zij zich zoo met de sociale toestanden van Nederland bezig te houden, dat men in trouwe van zulk een Kamer niet kan verwachten, dat zij ook nog ernstige studie zal maken van Indië. De schuld ligt volgens onze meening dan ook niet aan de Kamer, maar aan de bepaling der Grondwet, die aan deze Kamer een te zwaren, wij zouden bijna zeggen een onmogelijk te torschen last op de schouders legt. Wat wij hier neerschrijven is den besten onder de vroegere kamerleden reeds langer bewust geworden dan ons; een hoogstverdienstelijk lid hoorden wij ronduit verklaren, dat de sociale toestanden van Nederland zijn geheelen tijd en zijn geheele krachten zoodanig in beslag namen, dat hij zich onmogelijk met Indische zaken kon bezig houden. De Indische couranten hebben meer dan eens gewezen op het feit, dat de Indische begrooting niet kon behandeld worden in deze of gene kamerzitting, omdat het vereischte aantal leden niet tegenwoordig was.

Met deze feiten voor oogen, vragen wij niet alleen aan onze Indische mede-ingezetenen, maar ook en vooral aan onze geestverwanten in Nederland, is het wenschelijk, dat zulk een toestand nog lang bestendigd blijft? En dan houden wij ons overtuigd, dat allen die het welmeenen met Indië zoowel als met Nederland, met ons zullen zeggen: neen, dat mag niet. Wij achten het bijna onnoodig om te verzekeren, dat wij Indië nog bij lange na niet rijp achten voor een algeheel zelfbestuur, daartoe moet hier nog heel wat veranderd en verbeterd worden en hierboven wezen wij er op, dat zelfbestuur het einde is van de koloniale ontwikkeling. Maar juist daarom vinden wij het noodzakelijk, dat de gewone en gelijdelijke ontwikkeling, die overal tot zelfbestuur moest leiden, niet stelselmatig worden tegengehouden. Het zal nu weldra 50 jaar zijn, dat men in den Haag bezig is met wikken en wegen van decentralisatieplannen; niemand zal durven beweren, dat men overhaast te werk gaat indien men eindelijk eens tot de uitvoering komt en decentralisatie gaat toepassen in alle streken van Indië, waar zulks mogelijk is. Wij weten het, decentralisatie behoeft nog niet gepaard te gaan met zelfbestuur, maar wij zijn er van overtuigd, dat het toch spoedig daartoe leiden zal, indien de toestanden daarvoor gunstig zijn.

Nu het ministerie Pierson—Borgesius—Cremer zijn aanvraag om ontslag heeft ingediend, achten wij het nuttig onze stem, naar wij hopen de stem van velen in Indië, te doen hooren en onze wenschen kenbaar te maken. Toen wij in Nederland voor de kiesrechtuitbreiding van Mr. Tak van Poortvliet streden, hoorden wij meer dan eens de naïve vraag: maar hoe weet gij, dat de groote massa van het volk kiesrechtuitbreiding verlangt, er werd nooit om gevraagd. Per gezegeld rekest niet, althans toen niet, en dat doen wij ook niet, als wij om decentralisatie vragen, maar juist daarom moeten volgens onze bescheiden meening de groote dagbladen, aan wier oordeel ook in Nederland waarde wordt gehecht, telkens en telkens op dit onderwerp terugkomen, totdat geheel Nederland ons eindelijk gehoord en begrepen heeft. Veel hebben wij te danken aan mannen als Mr. van Deventer, Pijnacker Hordijk en van Kol, die door geschrift en woord de oogen blijven vestigen op Indië en zijne bijzondere belangen. Hulde aan deze Nederlanders en hunne geestverwanten; op hun steun rekenen wij ook in de regeeringsperiode, die nu gaat volgen.

In Indië kan betrekkelijk weinig gedaan worden om de gewenschte decentralisatie en, zooals wij reeds zeiden, zelfbestuur als gevolg daarvan tot een daad te maken; maar dat mag ons niet weerhouden, om dat weinigje te doen met alle geoorloofde en wettige middelen en met al de kracht, die in ons is. Over andere dan geoorloofde en wettige middelen spreken wij niet; gehoorzaamheid aan de Overheid en aan de bestaande wetten is de eerste eisch, die gesteld mag worden aan een volk, dat eigen bestuur verlangt en dat te eeniger tijd zichzelf wil regeeren. Indien dan de I. B. zich aansluit bij onze wenschen en vooral bij de hulde, die wij aanbieden aan alle in Nederland, die meer in 't bijzonder voor Indië's belangen opkwamen gedurende de afgeloopen regeeringsperiode, dan zal men nooit kunnen zeggen, dat er uit Indië zelf geen stemmen zijn opgegaan voor decentralisatie en zelfbestuur."

Wij behoeven, dit overnemende, er niet bij te voegen, dat eene ernstige decentralisatie van Bestuur ook tot onze vurige wenschen behoort, maar dan zeker eene decentralisatie, die met de hoofdzaak begint d. i. het geleidelijk overbrengen van het zwaartepunt der Indische Bestuursinrichting van 't Plein en 't Binnenhof in den Haag naar de bevoegde machten in O.-Indië zelf. Ook wij denken daarbij nog niet aan dadelijk zelfbestuur, maar wel aan eene radicale scheiding van de financiën, die wij een eerste stap achten, noodig tot het invoeren van beteekenende verbeteringen. Waar wij verder nog aan denken is het deel, dat ook den inlander zal moeten worden gegeven in het bestuur van eigen land en gewest en 't is daarom, dat wij het voorbeeld van Australië niet gelukkig gekozen achten. Het opleiden van ons Insulinde tot eene federatie van zich zelve besturende, maar met Nederland nauw verwante Staten, is een arbeid, waarvan ik mij 't voorbeeld in de wereldgeschiedenis niet herinner, maar de moeielijkheden, welke die zal opleveren maakt het ontwerpen en uitvoeren er van des te aantrekkelijker voor hen, die de overtuiging hebben, dat het niet alleen een zedelijke plicht, maar ook goede Staatsmanskunst is, om daarop aan te sturen.

Het zal echter, ook al kent men nu dadelijk den koers, die men zal volgen, toch nog geruimen tijd duren, eer onze Tweede Kamer van den plicht ontheven wordt, om zich met Indische zaken te bemoeien en daarom mogen wij niet zonder protest laten de stelling, dat het behandelen der Indische begrooting en van Indische wetsvoorstellen een voor de Kamer niet te torschen last zou zijn. Wanneer men de arbeidsuren bij ons, met die in andere landen vergelijkt, dan komt men tot het besluit, dat er van te druk werk niet behoeft gesproken te worden.

De fout, waardoor de Indische arbeid niet vlotten wil, zit bij de Kamerleden, die voor Indische zaken al even onverschillig blijven, als het gros van het Nederlandsche volk. „Oost en West" heeft daarvan de ondervinding opgedaan, toen het onder de leden van de beide Kamers en den Raad van State, trachtte leden of abonné's te krijgen.

E. v. Z.

Onjuiste toestanden.

Het „Indische Nieuws van den Dag" heeft iemand, die kort geleden van Lebong Soelit te Batavia is teruggekeerd, eenige vragen gesteld omtrent den toestand daar ter plaatse.

Omtrent de tegenwoordige behandeling der koelies van hunne aankomst tot aan de plaats waar zij te werk worden gesteld, hangt de geïnterviewde een treurig tafereel op. Bij aankomst te Benkoelen krijgen de koelies rijst en andere voedingsmiddelen voor de reis; daar moeten zij het mee stellen tot aan Moeara Santan. De marsch daarheen duurt 6 dagen. Onderweg is nergens gelegenheid tot slapen. De menschen liggen soms in de modder. Pondoks zou de maatschappij op de etappeplaatsen zeer wel kunnen oprichten. Tijdens die kleine rusten verliezen de koelies vaak een of ander van hun meegenomen voedingsartikelen. De kampong-bewoners gaan verder 's nachts weleens op roof uit, en dan moeten de koelies voor den verderen marsch op beperkt rantsoen leven.

Te Moeara Santan is het logis voor de menschen ook al slecht. Het komt voor, dat 60 menschen slapen in een pondok voor 25 personen.

Het eten der koelies en employé's is slecht. De rijst aangevoerd per prauw, waarin het artikel nat wordt en dagen lang ligt, komt bedorven aan. Als toespijs wordt alleen visch verstrekt. Op de stations te Moeara Santan en Mata Tandjoeng wordt wel een goed eten verschaft, op de andere plaatsen, waar gewerkt wordt, echter niet. De Chineesche koelies van Aer Tengah staakten onlangs het werk om de slechte voeding.

Een klein gebouw werd aan het hospitaal te Moeara Santan toegevoegd, doch de toestand is nog slecht; de sterftecijfers toonen dat aan.

De teruggekeerde persoon was te Ketahoean, toen hij het bijwoonde, dat dagelijks 25 tot 30 koelies overleden, de meesten aan beri-beri en dysenterie. Meestal werden de lijken in kuilen begraven, maar herhaalde malen dreven doode lichamen de Ketahoen af. Hij herinnert zich, dat twee lijken van Singkehs in de Ketahoen werden gevonden, met de staarten aan elkaar gebonden. Ze werden opgevischt, naar Moeara Santan gebracht en daar, zonder kennisgeving aan den dokter, begraven. De aspirant-controleur had ze gezien en dat scheen voldoende te zijn.

Als volgt wordt beschreven op welke wijze de weggeloopen koelies, die niet bij den controleur gebracht werden, een strafoefening ondergaan. Men riep op het betreffende station alle koelies bij elkaar, soms waren er wel drie of vierhonderd, en deed ze in een kring neerhurken, evenals 's morgens bij het rapport. De opgevatte koelie werd dan voorgebracht, zijn broek en baatje werden hem uitgetrokken en hij ontving op het bloote lichaam 25 rottanslagen. Liep hij voor de tweede maal weg, dan kreeg hij er vijftig. Bij de eerste slagen was het naar om het gekerm van het slachtoffer aan te hooren, de man kroop in één, doch langzamerhand werd zijn geschreeuw al zwakker en zwakker. Zich aan de straf onttrekken kon hij ook niet, want men had hem vastgeketend aan een lange tafel met den rug naar boven, terwijl aan handen en voeten ijzeren kettingen met gewichten werden gehangen. Na afloop der strafoefening zag zijn rug er uit als biefstuk." Deze dingen zouden gebeurd zijn in het bijzijn van een der chefs.

Ook ranselde men 's morgens de koelies af, als zij zich ziek meldden."

* * *

In haar weekoverzicht zegt het Soerabaiasch Handelsblad hieromtrent het volgende:

„Toen de Lebongdonoksche schandalen bekend werden, zond de regeering een paar commissarissen naar het concessieterrein van Redjang Lebong; en toen deze commissarissen erkenden, dat er heel veel rot was, vaardigde de regeering een der commissarissen opnieuw af om te zorgen, dat de koelies niet langer als varkens behandeld werden.

En de regeering scheen te meenen, dat zij daarmee genoeg gedaan had.

Maar wij zeggen de regeering, dat zij *niet* genoeg gedaan heeft; dat de koelieordonnanties, waarmee zij de menschelijke werkkrachten heet te willen beschermen, op de schandelijkste wijze met voeten getreden worden. Thans komt het Indische „Nieuws van den Dag" weer met een schrikkelijke aanklacht tegen de werkgevers op het terrein der mijnbouwmaatschappij Lebong Soelit. De geweldige sterfte onder de koelies van deze maatschappij is officieel geconstateerd, en de aanklacht krijgt zoodoende een grooten schijn van waarheid. Bijzonderheden worden meegedeeld, die iemand in de ziel grijpen. Het eten is slecht; de verpleging is slecht; de rotan wordt gehanteerd — de koelies zijn slaven.

Dat de regeering handele. Met kracht. En met spoed. Dat toorn haar beziele, heilige toorn over een zoo gruwelijke slavernij onder onze driekleur. Dat haar hand neerkome, straffend als van een Nemesis."

Met het oog op art. III der Statuten van de Vereeniging meenen wij op het bovenstaande de aandacht te moeten vestigen.

Wat verteld wordt, is *waar* of *niet waar*. In het eerste geval moet de regeering strenge maatregelen nemen tegen de overtreders harer wetten; in het tweede geval dient er middel te worden toegepast of gevonden, om dit dan hoogst schandelijk lasteren den kop in te drukken.

Het eenige, wat men niet mag doen, is dood zwijgen.

Boekbeoordeelingen.

Van den uitgever C. A. J. van Dishoeck ontvingen wij ter bespreking de brochure »*Politieke vragen.* »Beschouwingen, betreffende de praktijk van het staats»leven en eenige daarmede samenhangende onderwer»pen in Nederland en Ned. Indië.»

Wij hadden genoemd vlugschrift, waarvan de voorrede met Zola's »*J'accuse....*» begint, reeds geruimen tijd geleden gelezen en hoewel wij in verscheidene opzichten, wat betreft zijn oordeel over de gebreken, die hij geeselt, met den schrijver van meening verschillen, vinden wij zijn gronddenkbeeld juist, om flinkweg te beschuldigen, waar men denkt, dat schuld is.

Wat is het doel van zijn geschrift? Hij legt het ons uit in n°. XIII, de laatste van zijn beschouwingen.

De Nederlandsche staatsmachine werkt slecht; hierover hoort men telkens klagen, maar er is in die klachten geen samenhang en de weg tot beterschap wordt niet aangewezen. Dit nu zal schrijver wel trachten te doen, maar het zal een practische weg zijn.

»Nieuwe en betere wetten», zal menigeen denken en ongetwijfeld zullen nieuwe wetten, voorschriften en instellingen, misschien zelfs een niet onbelangrijke wijziging der grondwet noodig zijn, doch dat alles komt op zijn tijd door den drang der omstandigheden, als maar eerst de grondfouten zijn weggenomen. Reeds onder de bestaande wetten en staatsinrichting zou veel kunnen worden verbeterd, als wij een goede Volksvertegenwoordiging hadden!

Maar die Volksvertegenwoordiging is het staatkundig product der burgers en is zij dus van een slecht gehalte, dan is dit eenvoudig het gevolg van hun eigen werk. Van hun eigen beter inzicht en krachtiger optreden moet dus alles uitgaan. Practische hervorming is alleen mogelijk door verbetering te brengen in het staatkundig optreden van ieder burger en daarheen moet het streven der hervormers gericht zijn.

Met drie vijandige machten zullen zij daarbij te kampen hebben:

1°. de lamlendigheid van het individu, dat geen ander belang begrijpt, dan dat van zich zelven en zijn directe omgeving en voor de rest in rustige bekrompenheid de gemakkelijke prooi wordt van:

2°. De dagbladpers, in handen van staatkundige partijen of geldmannen, die niet 's lands belang, maar eigen belang beoogen.

3°. De kiesvereenigingen met hun kiesgeknoei.

In zeer korte woorden hebben wij hierboven de laatste bladzijden der brochure weergegeven. Wat de conclusie van den schrijver betreft, maken wij alleen de opmerking, dat 2 en 3 van zelve zullen vervallen, als men met 1 gereed is.

Van daar dan ook het streven van »Oost en West» om propaganda te maken voor kennis van en belangstelling in de koloniën bij gansch het volk. Geschriften, zooals het ons ter bespreking gezondene, ook al is *alles* geen evangelie, wat er in staat, kunnen wij gerust ter lezing aanbevelen aan hen, die in het bestaan en den bloei van Nederland hier en over de zee belangstellen.

Als later ons blad een weekblad wordt, vinden wij nog wel gelegenheid op enkele punten der broehure terug te komen, waarover onze beschouwingen anders zijn, dan die van den ongenoemden schrijver.

E. v. Z.

Magazijn „HET ANKER”, Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen voor DAMES en HEEREN.
in alle Prijzen.

Gebr. TEN HOUTEN,
UTRECHT, DEN HAAG.

Compleete Meubeleering.
SPECIALITEIT IN
Slaapkamer-Artikelen.
Soliede bewerking. Zeer billijke prijzen.

Fabriek en Magazijnen „DE NIJVERHEID”
BREDA.
Behangerij, Meubelfabriek,
Stoffeerderij,
Bedden- en Matrassenfabriek.
Mart. Lefel-Oomen,
Hofleverancier.

Concureerendst adres voor compleete meubeleering.
Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.
Geillustreerde prijscatalogus Gratis en franco.

G. KERNER & Co.

PRIJSCOURANT
GRATIS en FRANCO.

Javaansche Jongen
direct disponibel voor de reis naar Indië. Ook zeer aan te bevelen tot hulp bij kleine kinderen aan boord.

Brieven aan het adres van Mevrouw LAMMERTS VAN BUEREN, *Pietersbierum* bij Harlingen.

Administratie-Kantoor „Insulinde”.
Volgestort Kapitaal f 100.000.—
Prinsengracht 1087, Amsterdam.

Belast zich met: Het Administreeren en in bewaring nemen van fondsen en andere geldswaardige papieren. Het administreeren van alle roerende en onroerende goederen. Het koopen en verkoopen van Effecten en het uitvoeren van alle Beurszaken. Het geven van rentevergoeding in Rekening-Courant. Het nemen van gelden à deposito en het nemen en geven van gelden op prolongatie. Het wisseien van vreemd bankpapier en muntspeciën. Het verzilveren van coupons. Het syndicateeren en emitteeren van solide Maatschappijen.

Telegram-Adres: INSULA. *De Directie,*
A. C. ENGELBERTS. J. SCHEUER.
Correspondent voor 's-Gravenhage:
K. J. THOMAS, K. Emmakade 99.

PENSION te ARNHEM.
Te huur aangeboden tegen 1 Augustus op eersten stand Parkstraat, eene groote nette **Gemeubeleerde Suite** of naar verkiezing **drie ineenloopende Kamers op eerste Etage,** voorzien van alle gemakken, bijzonder geschikt voor deftige Familie. Adres franco brieven bureau dezer Courant No. 150.

Aan hetzelfde adres ook voor tijdelijk Pension te bekomen voor nette Families van af **f 2.**— p. d. p. p.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,
EINDHOVEN.

FABRIEK van
LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

☞ Inrichting voor het maken, borduren en festoneeren.
SPOEDIGE AFLEVERING.
PRIJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van STALEN en MODELLEN,
worden op aanvrage franco toegezonden.
AGENTESSEN GEVRAAGD
met relatiën onder den gegoeden stand.

L. LANGE,
23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,
TELEPHOON No. 659.

Sigaren in alle soorten en prijzen.
Doelmatige verpakking voor de tropen.
Specialiteit voor Export.

Meubelfabriek, Behangerij, Stoffeerderij, Beddenmakerij,
Gebr. ROOS,
Roggestraat 4 en 12, Arnhem,
Intercom. Telefoon 242.
Speciale inrichting voor geheele meubileering van Huizen en Villa's.
Extra gunstige voorwaarden voor verhuring van Gemeubileerde Villa's en Woonhuizen.
Begrooting en Prijscourant Kosteloos.
Franco verzending door geheel Nederland.
Enorme Keuze. Soliede Bediening. Goedkoope Prijzen.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD”
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Ardjoeno	24 Aug.	5 Sept.	10 Sept.	29 Sept.	1 Oct.
Soembing	7 Sept.	19 „	24 „	13 Oct.	15 „
Gedé	21 „	3 Oct.	8 Oct.	27 „	29 „
Oengaran	5 Oct.	17 „	22 „	11 Nov.	13 Nov.
Sindoro *	19 „	31 „	5 Nov.	25 „	27 „
Merapi	2 Nov.	14 Nov.	19 „	9 Dec.	11 Dec.
Salak	16 „	28 „	3 Dec.	23 „ 1902	25 „ 1902
Lawoe	30 „	12 Dec.	17 „	6 Jan.	8 Jan.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Courier dit Dubekart & Co.,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

TENTOONSTELLING
VAN
Indische Kunstnijverheid
in de Gothische Zaal te 's-Gravenhage,
tegenover het Koninklijk Paleis in het Noordeinde.

GROEP III.
Indische Weefsels, Javaansche Batiks en Oud-Indische Meubels.
Geopend iederen dag van 10 ure v.m. tot 5 ure n.m.

Entree voor leden van OOST en WEST (persoonlijk) VRIJ.
Voor Niet-Leden:
DONDERDAGS **een Gulden.**
ZONDAGS **25** cents (van 12—5 ure).
Alle andere dagen **50** cents.

De uitgebreide CATALOGUS kost aan de bezoekers der Tentoonstelling f 0.30, in den handel, buiten het lokaal gekocht f 0.50.

BEHANDELING in EUROPA van ZIEKEN,
komende uit het heete klimaat,
DOOR
Dr. C. L. VAN DER BURG,
Eerelid der Vereeniging tot bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in Ned.-Indië.
TWEEDE DRUK, Prijs f 3.—.
Uitgave van
C. A. J. VAN DISHOECK,
AMSTERDAM.

C. HOYNG,
Den Haag. -- Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden **gratis op aanvrage** toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

BANKETHAMMEN. CERVELAATWORST
Spekslagerij
Firma J. J. M. PERMENTIER,
Korte Poten 25, Den Haag.
Gelardeerde Kalfslever.
Malsch Rookvleesch. OSSENTONG.

PRACHTIG
blijft 't haar bij alle weersgesteldheid door 't gebruik der
Amerikaansche Onduline
— *Onschadelijk* —
à **90 ct.** de flacon verkrijgbaar bij:
JEAN MEIJER, Coiffeur, Passage 49—51. Den Haag.
HAARVERFKAMMEN.

Fabriek „SIMANALAGI” Den Haag.
KEPPLERSTRAAT 138—144.
Ingrediënten voor de INDISCHE RIJSTTAFEL, als:
Samballans, Boemboe's, Atjars, Manisans, diverse **Kruiden, Visch-Artikelen,** diverse **Keuken-gereedschappen.**
Prima HOLLANDSCHE TAFELZUREN, Likeur «LALIDJIWO»
Diverse LIMONADE-SIROPEN.

Coöperatieve Vereeniging „DE WEKKER”
DEN HAAG.
Reform-Kleeding en Huisarbeid.
JAPANSCHE BLOEMEN-ARRANGEURS
50 en **70 cts.**

OOST EN WEST.
RESTAURANT
open voor de leden der Vereeniging en hunne genoodigden op iederen dag der week van **10** ure v. m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **3** ure n. m.

TARIEF.
A. INDISCHE TAFEL.

Spijzen naar eigen keuze.

	Winter.	Zomer.		Winter.	Zomer.
Ajam bronkos (heele kip)	f 3.—	f 2.50	Ajam penikie (heele kip)	f 3.—	f 2.5
Ajam besengek id.	„ 3.—	„ 2.50	Ajam panggang id.	„ 2.50	„ 2.
Ajam goreng assem id.	„ 2.50	„ 2.—	Ajam oppor id.	„ 2.75	„ 2.
Ajam boelet id.	„ 2.75	„ 2.25	Kimblo van een heele kip	„ 2.75	„ 2.

Voldoende voor twee of drie personen.

	Winter.	Zomer.		Winter.	Zomer.
Kerry laksa		f 0.75	Sesate goreng		f 0.
12 stuks sesate toesoek		„ 0.70	Dengdeng ragi	f 1.50	„ 1.
12 „ „ babi		„ 0.70	Rawon		„ 1.
Abon-Abon		„ 0.90	Bamie	„ 1.50	„ 1.
Lodeh	f 0.75	„ 0.60	Sajor assem	„ 0.50	„ 0.
Tomies Kool		„ 0.40	Sajor menir	niet verkrijgb.	„ 0.
id. Snijboonen	„ 0.60	„ 0.50	Piendang sranie		„ 0
Sroendeng	„ 0.90	„ 0.80	id. Ketjap		„
Nassi Koening		„ 1.—	Koebertoe		
id goreng		„ 1.25	Frikadel djawa		
Gewone rijst		„ 0.60	Dendeng goreng		
Besengek van kalfsvleesch		„ 1.25	Pojah	„ 0.60	
Sambal oedang	„ 0.65	„ 0.50	Sambal telor		
id. ati		„ 0.50	id. badjak		„
id. petis		„ 0.35	id. oelek	„ 0.25	„
id. dengdeng		„ 0.75	id. goreng daging		„ 0.
Djanganan	„ 0.75	„ 0.50	Ketoepat met toebehooren voor *zes* personen	„ 9.—	„ 8.
Nassi ajam	„ 3.50	„ 3.—	Nassi goeri		„ 1.
Nassi Kemboeli	„ 3.50	„ 3.—			

Per portie voor één persoon.

	Winter.	Zomer.		
Kalfsgehakt		f 0.20	Serikaja per kopje	f 0.
Bamie	f 0.60	„ 0.50	Spekkoek	„ 0.
Garnalen croquetjes	„ 0.25	„ 0.20	Kwee Talem	„ 0.
Klepon		„ 0.25	Ongol ongol	„ 0.
Dawat per glas		„ 0.20	Wadjik	„ 0.

Indisch gebak voor 3 à 4 personen.

Kwee ongol-ongol	f 1.—	Kwee talem	f 0.
Kwee idjoe-idjoe	„ 0.75	Kwee wadjik	„ 1.
Ketan met goela djawa	„ 1.10	Klepon	„ 0.

Diné *f* 1.50 bestaat uit 't dubbele van 't plat du jour.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (*plat du jour*) *f* 0.80.

N.B. De volledige rijsttafel moet vooraf besteld worden.
Behalve het „plat du jour” en het „per portie voor één persoon” genoteerd wordt alles op bestelling ook aan huis gezonden, tegen bijbetaling v bezorgloon.

Ook broodjes met vleesch en kaas, verschillende wijnen, bier, koffie, thee en minerale wateren zijn tegen billijke prijzen verkrijgbaar.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani